

Van politieke partijen en de dingen die voorbij gaan

Statements: In het thematische deel van Idee wordt in ieder nummer één onderwerp vanuit verschillende invalshoeken onder de loep genomen. De bijbehorende statements 'vertalen' dat onderwerp naar de persoonlijke levenssfeer - professioneel of privé - door middel van korte reacties van direct of indirect betrokkenen. Dit keer statements over de toekomst van de politieke partijen, politieke vernieuwing en democratisering.

'Onderweg naar morgen' als 'herhaling van gisteren'

Pieter Fokkink is universitair docent politieke filosofie en ethiek aan de Technische Universiteit van Twente en onder meer lid van de programmacommissie van D66. Fokkink vindt dat D66 te weinig heeft gedaan om de burger in het centrum van de politieke aandacht te brengen.

"Van alle politieke partijen is D66 het meest als kaderpartij te kwalificeren. Ledenaanwas en ledenverloop variëren ongeveer overeenkomstig de voor de partij beschikbare politieke en bestuurlijke functies in het openbaar bestuur en de partijpolitieke benoemingen in organen. Men wordt lid om actief te kunnen zijn en wanneer de kansen daartoe keren, verlaat men met hetzelfde gemak de partij. Succes kent vele volgelingen. Mislukking leidt tot uitdunning. De inhoudelijke partijbinding is zwak. De partij is meer 'markt' dan 'organisatie'. Slechts zij die naar de macht streven worden serieus genomen. De behoefte aan nieuwe ideeën is immer groot, maar hoe verhoudt zich dat met de politieke integriteit van de kaderpartij D66? Eén van de risico's die een kaderpartij met wisselend politiek succes loopt, is een discussie over de politieke identiteit. Identiteit bepaal je maar voor een klein deel zelf, meestal in de vorm van de oprichtingshandeling. Een succesvolle start als politieke vernieuwingsbeweging op staatkundig en maatschappelijk gebied zet een politieke identiteit neer, die niet straffeloos te veranderen is, zoals bleek in het geval van D66 in 1972 en 1982. Het hernemen van de identiteit onder leiding van Van Mierlo vanaf 1986 heeft tot de huidige paarse coalitie geleid. In deze coalitie is de kern van de D66-identiteit, te weten de politieke en sociale democratisering, alsmede de integriteit en het functioneren van de rechtsstaat niet uit de verf gekomen. Van vernieuwing in dit opzicht is geen sprake. Sterker nog, er kan eerder een zekere terugval worden waargenomen en dat terwijl de noodzaak van radicale democratisering zich voortdurend aandient. Hoe kun je mensen tenminste betrekken bij beslissingen die hen direct aangaan? Autonomie en het zelf voor het zeggen hebben hoe de woon-, leeft en werksituatie wordt ingericht, spreekt velen aan. Hoe versterken we de integriteit van de rechtsstaat? Dat zijn de vragen waarop we als democraten een antwoord moeten vinden.

Maar in hoeverre kun je als partij afstand nemen van de omklemming van actualiteit en machtsbelang? Indien we in staat blijken in de materialistische strijd tussen liberalen en socialisten werkbare compromissen te realiseren, waarom kunnen we dan niet de alom gepreekte immaterialistische consensus gestalte geven? Dat zou voor D66 herkenbaar zijn!

Er is duidelijk behoefte de politieke identiteit van D66 nieuw leven in te blazen. De betekenis van partijprogramma's wordt daarbij ernstig overschat. Niet alleen omdat alle partijprogramma's in verschillende bewoordingen de hoofdstroom van de maatschappelijke belangen dienen en feitelijk slechts de media de mogelijkheid bieden tot het etaleren van het politieke sjablonedenken. Maar, wat veel belangrijker is, omdat partijprogramma's de kiezers niet aanspreken, bij kabinetsformaties geen rol blijken te spelen en in de praktijk het handelen van politici nauwelijks bepalen. In de praktijk wordt naar bevind van zaken gehandeld en leidt de feitelijke fragmentatie van beleid tot one-issue-besluitvorming, waarmee tegelijkertijd de reële ruimte voor referenda is gegeven. Het krachtigste argument voor brede toepassing van referenda is juist deze aansluiting bij de werkelijkheid van de besluitvorming.

In een geëmancipeerde en geïndividualiseerde samenleving zijn het de mensen die het ook in het politieke bestel moeten doen. Voor een partij als D66, opgericht om de mens als 'burger' weer in het centrum van de politieke aandacht te brengen, dient het een uitdaging te zijn zijn identiteit via mensen uit te dragen. Wie voor het individueel kunnen kiezen van

ambtsdragers is, wie vóór het selecteren van politieke vertegenwoordigers in districten is op grond van hun politieke visie, dient ook vóór het kandideren op basis van een politiek profiel te zijn. Het zijn tenslotte de mensen, die je als partij naar voren schuift, die het moeten waarmaken. Maar wat weten wij als regel van deze mensen'? Hoe kun je als partij waarmaken dat je 'kandidaten' aan de kiezers voordraagt. die handelen in overeenstemming met de identiteit, waarop je de kiezers werft? Het zou boeiend zijn aan alle zich kandiderende politici te vragen aan welke politieke vernieuwing in een komende periode moet worden gewerkt, opdat mensen meer greep krijgen op hun woon-, leef- en werksituatie.

Op vrijwel alle niveaus ontbreekt het aan een creatieve nieuwe inbreng in het publieke debat. Dat komt omdat dezelfde mensen te lang op dezelfde plaatsen zitten. De natuurlijke neiging de plaats te behouden door het ontlopen van politieke risico's is velen ingebakken. Hoe ziet de marktwerking in de politiek er eigenlijk uit en hoe staat het met de 'employability' van de politici zelf? Na twee of drie termijnen is de politieke brandstof meestal op. Echte en belangrijke vernieuwingen komen eigenlijk altijd van buitenaf. Nieuwe ideeën komen hoofdzakelijk van nieuwe mensen. D66 hoeft niet met nieuwe vertegenwoordigers van bestaande belangengroepen te komen aanzetten, noch met nieuwe woordvoerders voor oude ideeën. Een partij als D66 zou mensen moeten selecteren en voordragen op basis van nieuwe ideeën over politieke en sociale democratisering en het integer functioneren van openbaar bestuur en rechtsstaat."